

EFECTELE SCHIMBĂRII SISTEMULUI ELECTORAL ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Discuțiile privind necesitatea schimbării sistemului electoral în Republica Moldova au reprezentat o constantă a discursului politic și public de la independență pînă în prezent. Deși, de cele mai multe ori, aceste discuții s-au purtat pe un teren teoretic, acum însă, ele sunt animate prin instrumente practice cum ar fi inițiativele legislative, care servesc drept dovadă a seriozității intențiilor de a schimba sistemul electoral.

In ciclul electoral curent, referințe la necesitatea schimbării sistemului electoral au fost făcute în mai multe rînduri în special de către liderul Partidului Liberal Democrat din Moldova, Vlad Filat, care pledează pentru un sistem electoral mixt, în care jumătate din deputați ar fi aleși pe circumscripții electorale uninominale, iar ceilalți pe liste de partid. Spre deosebire de PLDM, colegii de coaliție din Partidul Democrat, și, în special Vlad Plahotniuc, sprijină un alt model – trecerea la un sistem electoral uninominal absolut, care prevede alegerea deputaților exclu-

siv pe circumscripții electorale uninominale, cu scrutin în două tururi, în cazul în care niciunul din candidați nu reușește să acumuleze în primul tur 50% + 1 din sufragii.

Discuțiile care planează în jurul subiectului schimbării sistemului electoral sunt legate în primul rînd de întrebarea cui îi convine un alt sistem și care sunt avantajele acestuia?

Din declarațiile care au fost făcute, este evident că nici PD (sau cel puțin Vlad Plahotniuc) nici PLDM nu este mulțumit de actualul sistem electoral. Chiar dacă pledează pentru sisteme diferite, nici PLDM, nici PD nu sprijină sistemul curent. De fapt, aceeași dezbateră a avut loc și în țările vecine, Ucraina și România, unde au fost schimbate sistemele electorale de la cel proporțional la cel mixt și uninominal majoritar. Iar dacă intențiile PLDM sau PD vor deveni realitate, atunci Republica Moldova se va “ajusta” la trendul regional de trecere la un sistem de vot, cel puțin mixt.

Avantajele care sunt enumerate la adoptarea sistemului uninominal fac referire la o legitimitate mai mare prin vot uninominal, o responsabilitate mai mare din partea celor aleși, garanția unei reprezentări mai bune a intereselor cetățenilor din regiuni, accesul mai mare a cetățenilor la procesul decizional, decorupționizarea partidelor și redobîndirea încrederii cetățenilor în instituția legislativă. Cu toate acestea,

se pare că fiecare din avantajele menționate au și părți slabe care pun la îndoială, cel puțin în contextul politic din Republica Moldova, necesitatea schimbării acestuia.

Legitimitatea oricărei legislaturi a parlamentului este, totuși, dată de lege, și nu de felul în care s-a ales componența legislativului. Iar atît timp cît alegerile s-au produs în conformitate cu prevederile legale, nu putem vorbi despre o legitimitate mai mare în urma unui scrutin uninominal și una mai mică în urma unui scrutin proporțional. Ambele sisteme oferă o legitimitate egală, pentru că alegerea s-a făcut în acord cu legea. De altfel, subiectul legitimității trebuie tratat împreună cu argumentul unei reprezentări mai bune în urma scrutinului electoral. Această ipoteză este una riscantă și are multiple neajunsuri. Imaginați-vă că PCRM are un sprijin în circumscripția X de 35%, restul partidelor au un sprijin care variază între 10% și 20%. În acest context, cel mai probabil că va exista turul doi în care va concura candidatul PCRM și un candidat din actuala Alianță, iar în urma turului doi este cel mai probabil că ultimul va ieși învingător. Și chiar dacă se poate întâmpla invers, oricum jumătate din alegători rămîn nereprezențați. Dar, este adevărat că sistemul uninominal favorizează o mai bună reprezentare a altor etnii, în special a celor care locuiesc compact (ucrainenii la nord și găgăuzii la sud).

Tot aici ar fi cazul să spunem că reprezentarea intereselor regionale în urma unui sistem uninominal este foarte dificilă. Multitudinea de deputați cu conexiuni diferite și chiar fără apartenență la anumite forțe politice va crea un dezechilibru intrainstituțional care se va manifesta prin intenția fiecărui deputat de a promova micro-proiecte, de care de obicei ar trebui să se ocupe administrația publică locală. Astfel, cel mai probabil că un parlament compus în urma unui scrutin cu sistem uninominal va fi mai puțin operațional decît unul venit în urma unui scrutin proporțional, iar în consecință, am putea fi matorii banalizării dezbaterilor din parlament.

De altfel, aici apare una din cele mai grave amenințări pentru sistemul democratic din Republica Moldova, și anume slăbirea pozițiilor partidelor politice.

Intr-o democrație care se consolidează, așa cum este Republica Moldova, rolul partidelor politice este unul esențial, în special prin tendința acestora de a reprezenta interesele anumitor grupuri din societate, dar și prin memoria acestora și capacitatea de a asigura continuitatea proceselor politice și a reformelor. Partidele politice în Republica Moldova au nevoie de consolidare și o instituționalizare mai puternică, astfel încît cele mai importante procese politice să fie discutate în interior. Schimbarea sistemului electoral în cel uninominal va duce la slăbirea partidelor politice ceea ce va implica un grad foarte înalt de volatilitate a acestora și în special, a membrilor acestora. Argumentul precum că sistemul uninominal ar reduce corupția din partide, unde în electorală locurile pe listă ar fi cumpărate, este unul doar parțial valabil. Oare însuși faptul că fiecare candidat va fi ales pe circumscripții electorale este o garanție a faptului că va fi redusă corupția? În primul rînd există marea probabilitate ca aceiași oameni corupți care candidează acum pe liste de partid să candideze pe circumscripții și e foarte probabil că vor fi votați așa cum sunt votați împreună cu partidul. Iar în al doilea rînd, nu există nici o garanție că candidații în circumscripții nu vor fi finanțați de aceiași "oligarhi" care ulterior vor fi "datori" celor care le-au plătit campania. De altfel, după schimbarea sistemului electoral în Ucraina există foarte multe presupuneri în mediul de experți, că acest lucru s-a făcut anume din motivul ca după alegeri, prin metode de convingere specifice spațiului post-sovietic, Partidul Regiunilor să poată obține o nouă majoritate în parlament, prin cooptarea "neafiliaților". Corupția din partidele politice trebuie combătută prin alte metode, pentru că în condițiile actuale ea va exista în toate tipurile de sistem electoral. Una din posibilități a decorupționalizării listei de candidați în parlament a partidelor politice este ca aceasta să

fie compusă printr-un sistem de vot secret a consiliului național al partidului, care în urma votării va determina consecutivitatea candidaților și în fond, va oferi șanse fiecărui membru să aibă posibilitatea de a fi reprezentat pe listă.

O problemă la fel de importantă care apare în contextul discuțiilor legate de sistemul electoral este regiunea Transnistreană. Este cunoscut faptul că stabilirea sistemului electoral curent (anume crearea unei singure circumscripții uninominale) a fost determinată de dorința de a crea posibilități pentru cetățenii din raioanele de est să poată participa la scrutin. În cazul în care s-ar fi adoptat un sistem electoral mixt sau uninominal, ar trebui să se țină cont de faptul că circumscripțiile electorale uninominale în regiunea de est a Moldovei, trebuie să fie abordate, geografic vorbind, într-o manieră orizontală și nicidecum verticală, ceea ce ar permite includerea unor sectoare necontrolate de autoritățile constituționale ale RM în circumscripții uninominale aflate sub jurisdicția Chișinăului.

Totuși, unul din argumentele care favorizează adoptarea unui sistem uninominal rămîne a fi regiunea Transnistreană. Senzația actuală este că politicienii nu vor includerea acesteia pînă nu are loc reintegrarea. Totuși, un astfel de pas ar accelera procesul de reintegrare. Unul din scenariile care poate fi aplicat este următorul: doi deputați în fiecare raion ($32 \times 2 = 64$), 18 din Chișinău, 8 din Bălți și 11 din regiunea transnistreană. Urmează ca circumscripțiile electorale să fie create pentru a satisface algoritmul de mai sus.

De fapt, algoritmul și principiile constituirii circumscripțiilor electorale în cazul unui sistem uninominal nu este foarte clar, însă, acest moment este foarte important. Cunoaștem că rezultatele scrutinului pot fi diferite în dependență de felul în care au fost constituite circumscripțiile electorale, fapt demonstrat prin mai multe simulări de modificare a limitelor circumscripțiilor electorale din SUA. Și chiar dacă sistemul din SUA este diferit, în acest caz exem-

plul rămîne a fi unul valabil, avînd în vedere că principiul de constituire poate influența considerabil rezultatul scrutinului.

Se pare că fiecare dintre sistemele electorale au avantajele și dezavantajele sale. În pofida acestui fapt, Republica Moldova are nevoie de un sistem electoral care să nu permită erodarea instituțiilor constituente ale democrației, și anume a partidelor politice. Cu siguranță, este nevoie de o democratizare a partidelor politice, dar cu certitudine nu este nevoie de dispariția lor, sau menținerea lor artificială. În același timp, este nevoie și de o legătură mai puternică între alegători și aleși. Argumentele expuse mai sus, în fond, favorizează menținerea sistemului actual, sau în ultimul caz, trecerea la un sistem electoral mixt, care va fi capabil să consolideze rolul partidelor politice, dar și să dezvolte relația dintre cetățeni și parlament.

Însă, orice schimbare importantă în sistemul electoral trebuie să urmeze anumiți pași pentru a fi pe larg acceptată și sprijinită. În statele cu un sistem democratic și în statele care aspiră la un astfel de sistem, de regulă, subiectul schimbării sistemului electoral este supus unor dezbateri ample cu participarea celor mai importanți actori – societatea civilă, partide politice, mass-media, experți naționali și internaționali, organizații internaționale, etc. Prin urmare, devine evidentă necesitatea unor discuții largi care să asigure un proces transparent și incluziv.

În același timp, schimbarea sistemului electoral se face în detrimentul opoziției iar partidele AIE vor fi avantajate de noul sistem, nemaivorbind de calitatea funcționării parlamentului și a dezbaterilor din legislativ care ar putea fi afectate. În pofida acestui fapt, este rațională schimbarea sistemului pentru a accelera procesul de reintegrare a țării și a include reprezentanții din raioanele de est în viața politică a Republicii Moldova.

www.viitorul.org

IDIS „Viitorul” reprezintă o instituție de cercetare, instruire și inițiativă publică, care activează pe o serie de domenii legate de: analiză economică, guvernare, cercetare politică, planificare strategică și management al cunoștințelor. IDIS activează în calitate de platformă comună care reunește tineri intelectuali, preocupați de succesul tranziției spre economia de piață și societatea deschisă în Republica Moldova. Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul” este succesorul de drept al Fundației Viitorul, și păstrează în linii mari tradițiile, obiectivele și principiile de acțiune ale fundației, printre care se numără: formarea de instituții democratice și dezvoltarea unui spirit de responsabilitate efectivă printre oamenii politici, funcționari publici și cetățenii țării noastre, consolidarea societății civile și spiritului critic, promovarea libertăților și valorilor unei societăți deschise, modernizate și pro-europene.

str. Iacob Hîncu 10/1, Chișinău

MD-2005 Republica Moldova

373 / 22 221844 tel

373 / 22 245714 fax

office@viitorul.org

www.viitorul.org

Fundația Friedrich Ebert (FES) este o fundație politică, social-democrată germană scopurile căreia sunt promovarea principiilor și fundamentelor democrației, a păcii, înțelegerii și cooperării internaționale. FES își îndeplinește mandatul în spiritul democrației sociale, dedicându-se dezbaterii publice și găsirii, într-un mod transparent, de soluții social-democrate la problemele actuale și viitoare ale societății.

Cu Republica Moldova, Fundația Friedrich Ebert și-a început colaborarea în anul 1994 prin intermediul Biroului Regional de la Kiev, iar din octombrie 2002, la Chișinău activează un birou permanent al fundației.

Tel.: +373 22 885830

E-mail: fes@fes.md

Acest produs apare cu sprijinul Fundației Friedrich Ebert.

Opiniile exprimate aparțin autorilor. Nici Administrația IDIS „Viitorul” și nici Consiliul Administrativ al Institutului pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale „Viitorul” și Fundația Friedrich Ebert nu poartă răspundere pentru estimările și opiniile prezentate în cadrul acestei publicații.

Pentru mai multe informații asupra acestei publicații ori asupra abonamentului de recepționare a publicațiilor editate de către IDIS, vă rugăm să contactați direct Serviciul de Presă și Comunicare Publică al IDIS „Viitorul”. Persoana de contact: Laura Bohanțov - laura.bohantov@viitorul.org.